

En stråvan efter sanning: Vetenskapens teori och praktik

Bengt Kristensson Uggla:
En stråvan efter sanning. Vetenskapens teori och praktik.
Lund: Studentlitteratur 2019. 421 sider.

Av Jan-Olav Henriksen
Jan.O.Henriksen@mf.no

Dette er en klok og kompetent bok. Uggla legger betydelig vekt på at vi ikke kan forstå vitenskap uten å se den i lys av historiske prosesser og sammenhenger som har bidratt til å utvikle det vi i dag forstår som vitenskapelig praksis. Konsekvensen av det historiske perspektivet er bl.a. at han kan tegne et langt mer nyansert bilde av forholdet mellom religion, teologi og vitenskap enn det som finnes i mer karikerende fremstillinger. Samtidig er boken så omfattende og rik i sitt innhold at det her ikke er mulig å gi noen inngående presentasjon av alt det verdifulle materialet som finnes i den.

Bengt Kristensson Uggla er opprinnelig teolog, og skrev sin doktoravhandling om Paul Ricoeurs hermeneutikk. Hans teologiske bakgrunn preger ikke boken på noen påtrengende måte, men er nok en av grunnene til at han har funnet det nødvendig å gå nærmere inn på og søke bak de ulike konfliktene mellom tro og vitenskap som ofte gjør seg gjeldende i offentligheten. Til sammen er boken er god innføring i forståelsen av hva vitenskap er og kan være i vår tid,

men dette er ikke noen rent teoretisk fremstilling – den er også full av illustrerende anekdoter som viser til de ulike, tilfeldige historiske betingelsene som har ført oss dit vi er i dag. Samtidig presenterer den også viktige og sentrale vitenskapsteoretiske begreper på en måte som er egnet til å skape forståelse for deres relevans og betydning for praksis.

Første hoveddel i boken legger vekt på hvordan oppdagelsesreiser og vitenskap henger sammen. Den plasserer også universitetene inn i stridsammenhengen mellom kirke og nasjonalstat, der poenget ikke er at kirken er mot det som skjer i universitetene, men snarere at det er spørsmålet om hvilken interessesfære som skal bestemme det som foregår i dem, som er avgjørende. Ugglas analyse av den historiske utviklingen bidrar dermed til å undergrave forestillingene om at kirken sto for uvitenhet og mørke før opplysningen kom. Dette er ikke en ny innsikt, men hans fremstilling får frem både poenger og trekk i bildet som kan være vesentlige for både teologer og anti-teologer å kjenne til. Dermed kan han også gjøre

opp med mange av de anakronismene som preger vitenskapshistoriske fremstillinger. Fremstillingen av stoffet i denne delen legger vekt på vitenskapshistorien frem til de vitenskapelige revolusjonene etter renessansen.

Andre hoveddel behandler vitenskapen slik den vokser frem, og ut av, mer moderne universitetsinstitusjoner og teknologier. Samtidig legger den vekt på empirismens fremmarsj, og på hvordan den kartesiansk pregede vitenskapen bidrar til å eliminere viktige deler av erfaringsverden. Ugglas problematiserer også – ikke overraskende – et altfor skarpt skille mellom deduktiv og induktiv vitenskap. Dermed får han også lagt grunnlaget for det som på mange måter former bokens tredje del: forståelsen av hvordan positivismen fremdeles preger vår oppfatning av hva vitenskap er, også hos dem som regner seg ferdig med den.

Bokens tredje del handler nemlig i stor grad om positivismen og de konsekvenser den fikk, inklusive konsekvensene når det gjelder å utvikle alternativer – som i fenomenologien, eller hos Kuhn eller Popper. I denne delen kommer også forfatterens bakgrunn hos Ricoeur til uttrykk fordi Ugglas, ved hjelp av Ricoeur, vil bygge bro der andre vil operere med et skarpt skille mellom forståelse og forklaring.

Bokens siste del handler om vitenskapens fremtid, men er også en klargjørende gjennomgang og kritikk av dem som mener hermeneutikk leder til relativisering. Ugglas vil – som Richard Bernstein – hinsides både relativisme og objektivisme – og dermed kan han også si noe om på hva slags vilkår det er mulig å tenke seg en sunn og overbevisende vitenskapelig praksis i fremtiden.

Kritisk betraktet kunne boken utfoldet noe mer betydningen for forståelsen av vitenskap som finnes i bevegelser som kritisk teori (Habermas, Adorno og Horkheimer) og pragmatisme (Dewey m.fl.). Det refereres til tenkere som står i disse tradisjonene, men det blir mest i forbifarten. Det er mulig at det historiske anlegget har gjort at disse retningene ikke får så mye plass som de kunne ha fått om opplegget hadde vært annerledes.

Kanskje noe av det mest verdifulle i Ugglas bok er betoningen av at vitenskap alltid er rammet inn av praksiser der konkrete mennesker tar del. Det er i det hele tatt også en klok menneskelig grunn tone i boken som gjør at forfatteren er diskret til stede med sine vurderinger, og legger vekt på andre dimensjoner enn de mer «tekniske» i sin fremstilling av vitenskapelig praksis. Blant poengene Ugglas trekker frem, er derfor hvor nødvendig det er å se vitenskap som en sosial virksomhet, der forskere er forpliktet til å diskutere med og mot hverandre for sannhetens skyld. Samtidig betoner han at vitenskap er en praksis og et prosjekt mer enn et resultat som kan defineres som sant en gang for alle – vitenskap er streben etter sannhet mer enn besittelse av den. Den sosiale dimensjonen ved vitenskapen er også det som gjør bokens avslutning så egenartet: den avsluttes med et kapittel om festens vitenskapelige betydning – og det er faktisk helt på sin plass i bokens totale sammenheng.

Selv om dette ikke er en teologisk bok, vil den være av stor interesse for teologer som er interessert i spørsmålet om hva som preger vitenskapelig praksis i en tid preget av post-truth, der enhver synes å kunne velge sine synspunkter ut fra hva som synes å passe ham eller henne best.